

Вірусна диарея у дітей

Актуальність цього питання в педіатрії обумовлена високою распространеністю кишечних візбудітелей, їх контагіозністю, сильною восприимчивістю дітей до таких інфекцій, а також високим риском розвитку жижеугрожаючих осложнень.

В рамках науково-практическої конференції «Актуальні питання клінічної інфектології. Медicina путівництв», яка відбулася 9 жовтня в м. Київ, доклад групи авторів (д. мед. н., професор С.А. Крамарев, доцент Л.А. Палатная), присвячений вірусній диареї у дітей, представила кандидат медицинських наук Людмила Александровна Палатная (Національний медичинський університет імені А.А. Богомольца, м. Київ).

Епідеміологія

Ежегодно в світі реєструється близько 2,39 млрд случаїв диареї, з яких 957,5 млн зафіксовано у дітей перших 3-х років життя. Ця патологія характеризується високим рівнем смертності: в год від осложнень острой диареї умирає близько 499 тисяч дітей в віці до 5 років (ESPGHAN, 2017). Основними етиологічними агентами є ротавірус, шигелли, сальмонелли. Етиологічна структура острой диареї залежить від рівня економічного розвитку країни: в розвинутих країнах доля вірусної диареї становить 70%, бактеріальної – 10-20%, диареї, вызваної простейшими, микроорганизмами, – 10%; в розвиваючихся країнах случаїв вірусної диареї – близько 35% (з них вызвані ротавірусом становлять 15-20%), бактеріальної – 50-60% (энтеропатогенные штамми *Escherichia coli* є причиною в 25% случаїв, *Campylobacter jejuni* – в 10-18%, *Shigella species* – в 5%, *Salmonella species* – в 5%; ESPGHAN, 2017).

По даним Міністерства здравоохранення України, за 2017-2018 рр. в країні зареєстровано 104 500 та 120 587 диарейних захворювань, в етиологічній структурі яких преобладає ротавірус та сальмонелли. Крім того, Україна входить в координовану Всесвітньою організацією здравоохранення (ВОЗ) Глобальну мережу епіднадзора за ротавірусною інфекцією (ГСЭР), яка включає групу дозорних стаціонарів та лабораторій, де обслідуються діти молодше 5 років, госпіталізовані з диареєю. По даним ГСЭР, з помічю іммуноферментного аналізу у дітей до 5 років з острой диареєю в 34% случаїв виявляють ротавірусну інфекцію (О.А. Голубовська, 2018).

Класифікація

Острая інфекційна диарея – це патологічне станіння інфекційного генеза, яке характеризується збільшенням частоти дефекації (3 та більше раз в день або будь-яке кількість неоформленіх іспражнень з примесью крові в течіння дня), консистенцією іспражнень, кількістю (суточна маса перевищує 200 г, змістування води 95% та вище; ESPGHAN, 2017).

Выделяют секреторную (водянистую) и инвазивную (кровянистую, экссудативную) инфекционную диарею. Секреторную вызывают вирусы или бактерии, которые выделяют энтеротоксин и поражают преимущественно тонкий кишечник (энтерит). Инвазивную диарею в основном вызывают бактерии, которые чаще поражают толстый кишечник (колит).

Етиология

Етиологическая структура острых кишечных инфекций отличается у пациентов разных возрастных категорий. У детей до года чаще встречаются ротавирусы, норовирусы, адено-вирусы, сальмонеллы; в 1-4 года – ротавирусы, норовирусы, адено-вирусы, сальмонеллы, кампилобактерии, иерсинии; у детей старше 5 лет – кампилобактерии, сальмонеллы, ротавирусы (Journal of Pediatric Gastroenterology and Nutrition, 2008).

Множество острых кишечных инфекций является причиной вірусної диареї та характеризується розвитком інтоксикаційного синдрому, пораженням желудочно-кишечного тракту (ЖКТ) (гастроентерит чи энтерит), іноді в патологічному процесі вовлекається дихальна система. Основні вірусні агенти – це ротавіруси, калицивіруси (норовіруси, саповіруси), адено-віруси груп F (40 та 41 серотип), коронавіруси, энтеровіруси, цитомегаловіруси, реовіруси, бокавіруси та метапневмовіруси, пестивіруси, аїхівіруси, парехівіруси (ЕCHO-вірус 22, 23; ESPGHAN, 2017).

Дифференціальна діагностика

При виникненні острой диареї необхідно диференціювати вірусну та бактеріальну етиологію

патології. Первим важливим признаком є рівень пораження ЖКТ: при вірусній диареї появляються симптоми гастроентерита чи энтерита, при бактеріальних – колита. При вірусній диареї пацієнт постійно відчуває ноющую боль в животе, страдає метеоризмом, у него виникають імперативні позиви до дефекації, іспражнення – обильні, водянисті, з прозрачною слизом та остатками неперевареної харчової маси. Іноді присоединяються симптоми пораження органів дихання. Вірусна диарея супроводжується швидким розвитком ексикоза та токсикоза.

При бактеріальній диареї пацієнт виникає схваткообразну чи ноющую боль в животе, іноді виникають тенезми, іспражнення – рідкі, зеленого кольору, з примесью крові, слизу. Крім симптомів з ЖКТ, бактеріальна диарея супроводжується вираженим інтоксикаційним синдромом. Проведення экспрес-теста на віруси дозволяє установити причину інфекційної диареї.

Вірусна диарея

Диагноз острая кишечна інфекція не існує. Сьогодні во всьому світі використовують терміни, обозначаючі рівень пораження ЖКТ. При вірусній диареї коректно використовувати термін «острій гастроентерит». **Це заболевання характеризується появленням жидких чи водянистих іспражнень і/чи збільшенням частоти дефекації (як правило, 3 та більше раз в добу) з/без лихорадки, рвоти.**

При острому гастроентерите більше чітким індикатором диареї є змінення консистенції іспражнень, а не частоти дефекації, особливо у дітей в перші місяці життя. Острая диарея триває до 7 днів. При тривалості більше 2-х недель говорять про затяжний течіння гастроентерита (ESPGHAN, 2017).

Основними етиологічними агентами, викликаючими острій гастроентерит, є ротавірус, норовірус, адено-вірус та астровірус (Journal of Pediatric Gastroenterology and Nutrition, 2008). Після введення в деякі європейські країни вакцинації проти ротавіруса соотношення цих візбудітелей в структурі причин острого гастроентерита змінилося. Так, в Фінляндії вакцинація допомогла значно зменшити частоту розвитку ротавірусної диареї, але в той же час привела до збільшення частоти розвитку норовірусної диареї (ESPGHAN, 2017).

Ротавірусна інфекція

Для ротавірусної інфекції характерно епідеміческе распространение, главным образом в зимне-весенний период. Все ее проявления – рвота, обильные водянистые испражнения, дегидратация, интоксикация, а также общая слабость – развиваются очень быстро, часто появляются симптомы фарингита. Неудивительно, что это заболевание врачи иногда называют малой холерой, кишечным гриппом.

Ротавірус: етиология, класифікація, контагіозність

Вперше ротавірус відкрив професор з Австралії Рут Бишоп в 1973 р. з епітеліальних клітин дів'янадцятиперстної кишки. Термін «ротавірус» ВОЗ утвердила через 5 років.

Ізвестні декілька груп вірусів: A, B, C, D, E, F та G. Наиболішою тяжільністю пораженням ЖКТ та появленням епідемій характеризується серогрупа A.

Генетичний матеріал ротавіруса обгортається трьохслійним капсидом, який захищає вірус від зовнішньої середовищності (сохрає його життєздатність в хлорованій воді до 2-х місяців, при заморажуванні – до півгодини, на поверхні овочів та фруктів – до 1 місяця, на одязі – до 1,5 місяця, на гладких поверхнях після обробки слабим

С.А. Крамарев

Л.А. Палатная

дезінфікуючим розчином – до 10 днів). Високу контагіозність віруса обумовлюють його висока стабільність, низька інфікуюча доза (10-100 вірусних частиц), виділення великого кількості вірусу з калом больного на протяженні довгого періоду (нескілько недель, місяців), бессимптомне носіння. Наиболішою восприимчивістю до вірусу мають діти.

Патогенез ротавірусного гастроентерита

Первичною мішенню для ротавіруса є епітеліальні клітини, вистилаючі ворсинки тонкого кишечника. Адгезія вірусних частиц в епітелій ЖКТ призводить до атрофії цих клітин та угнетення процесів абсорбції. Під дією вірусного ентеротоксина починається диарея та рвота, за чого організм теряє воду та електроліти.

Клініческе течение ротавірусного гастроентерита

Інкубаційний період ротавірусної інфекції – від 12 годин до 5 днів (в середньому 1-2 дні). Для захворювання характерні лихорадка, рвота та диарея. Начало гастроентерита остре. Температура тела, як правило, підвищується до 38-39 °C та нормалізується через 3-4 дні. Часто виникають признаки загальної інтоксикації: слабота, вялість, адінамія, головна боль. Рвота при ротавірусній інфекції виникає неодноразово на протяженні 1-2 днів, потім прекращається, але страдають 80% пацієнтів. Часто виникає одночасно з водянистими іспражненнями чи розчинами. Іспражнення при ротавірусній інфекції водянисті, пенисті, слабо окрашені, без патологічних примесей чи з незначительним кількістю слизу, з резким неприємним запахом. У деяких пацієнтів вони приобретають білий колір, стають мутними, за зовнішнім виглядом нагадують рисовий отвар. Для ротавірусної інфекції характерні також внезапні позиви до дефекації: спочатку слухається урчання в животі, потім громко відходять гази та відбувається дефекація. Після цього стан пацієнта покращується.

В то ж час виникає болю в животі (постоянна чи приступообразна). У деяких пацієнтів на 3-4-й день виникають катаральні явища в рото-носоглотці. За рахунок втрати води та електролітів розвивається обезвожування (часто з ізотонічного характеру). По тяжести ексикоза ротавірусна інфекція уступає тільки холері.

Норовірусна інфекція

Норовірусна інфекція – це остре, висококонтагіозне захворювання з орально-фекальним механізмом передачі, для якого характерно розвиток острого гастроентерита та ексикоза. Інфекція поширення виникає як в розвиваючихся, так і в розвинутих країнах.

Норовірус: етиология, патогенез

Норовівіруси належать до родини *Caliciviridae*. Вперше були відкриті в 1968 р. в США. Наибільшою поширеністю норовівірусів є група GII – друга за частотою (після ротавірусів) причина вспышок вірусного гастроентерита. Вірус устойчив до впливу зовнішніх фізических та хіміческих факторів та може довгий час зберігати свої властивості.

Источником норовирусной инфекции является больной человек или носитель. Основной механизм передачи – фекально-оральный, который реализуется контактно-бытовым, пищевым, реже – водным путем. Важно отметить, что норовирусная инфекция ассоциируется с пищевыми вспышками вирусного гастроэнтерита. Факторами передачи могут быть морепродукты, свежие продукты, которые не подлежат термической обработке, и даже вода и лед.

Клиническое течение

Инкубационный период – от 12 часов до 3-х суток. Заболевание начинается остро, первые клинические проявления – тошнота, частые острые приступы рвоты в течение 1-2 дней, спазмы в животе, повышение температуры тела до 37,5-38 °C, диарея, метеоризм, боль в животе без четкой локализации. У детей в клинической картине чаще превалирует рвота, у взрослых – диарея. Заболевание также сопровождается признаками общей интоксикации, в половине случаев – экзикозом.

Астрорвирусная инфекция

Астрорвирус является причиной 8-10% случаев вирусных диарей в общей популяции и 2% – в детской. Установлено, что до 71% детей к 3-4 годам имеют в крови антитела к астрорвирусам (Ю.В. Лобзин, 2016).

Источник инфекции – больной человек, механизм передачи – фекально-оральный, реализуется контактно-бытовым и пищевым путем. Сезонность для этого заболевания не характерна. В основном астрорвирусная инфекция поражает детей младше 7 лет, наиболее часто – новорожденных до года.

Клиническая картина астрорвирусной инфекции

Инкубационный период астрорвирусной инфекции – от 18 до 72 часов. Начало заболевания острое или подострое, возможно бессимптомное течение. Симптомы астрорвирусной инфекции напоминают симптомы ротавирусного гастроэнтерита. У 80% пациентов температура тела повышается до субфебрильной и удерживается на этом уровне 1-2 дня. Испражнения при астрорвирусной диарее водянистые, с примесью слизи (55%) и крови (7%), частота дефекации до 5 раз в сутки.

Кроме перечисленных вирусов, поражение ЖКТ, сопровождающееся развитием инфекционной диареи, также могут вызывать:

- **коронавирус** (симптоматика по типу гастроэнтерита: рвота, диарея с высоким содержанием воды и прозрачной слизи; поражение верхних отделов респираторного тракта – появление ринореи, грубого лающего кашля, в процесс могут вовлекаться бронхи и легкие);
- **энтеровирус** (чаще болеют дети до 2 лет, в патологический процесс вовлекаются центральная нервная, сердечно-сосудистая, мышечная, респираторная, пищеварительная система и другие; для кишечной формы энтеровирусной инфекции характерно поражение ЖКТ по типу энтерита или гастроэнтерита; начало заболевания острое, сопровождается повышением температуры тела до 39 °C, рвотой, жидкими испражнениями, иногда зеленого цвета, с примесью слизи, без крови);
- **парвовирус** (на фоне лихорадки (30%) и катаральных явлений возникает диарея (50%) и экзантема в виде ярко-красной сыпи на щеках и вторичной эритематозной пятнисто-папулезной сыпи на теле через несколько дней после появления первых симптомов, интоксикация умеренная);
- **аденовирус** (характеризуется острым началом с постепенным появлением симптомов; сначала развивается катаральное воспаление верхних дыхательных путей и лихорадка, увеличиваются лимфатические узлы, затем возникает диарея до 7-8 раз в сутки, в испражнениях могут наблюдаться остатки непереваренной пищи и прозрачная слизь).

Диагностика вирусных диареи

Главной целью проведения диагностических тестов у пациентов с признаками гастроэнтерита/энтерита/колита является дифференциальная диагностика бактериальной и вирусной диареи.

Сегодня для определения вирусных диареи используют молекулярно-генетические методы, серологические тесты и методы экспресс-диагностики, в частности, **иммунохроматографический анализ**.

Медицинская компания «ФАРМАСКО» создала экспресс-тесты для определения антигенов вирусов в испражнениях больного: CITO TEST® ROTA, CITO TEST® ROTA-ADENO, CITO TEST® ROTA-ADENO-ASTRO-NORO. Они позволяют быстро (в течение 10 минут) подтвердить рота- и/или адено-, и/или астро- и норовирусную природу заболевания, чтобы врач мог назначить адекватное лечение, предупредить развитие осложнений, своевременно принять меры для предотвращения инфицирования окружающих. Чувствительность метода 99%, специфичность – 98%.

Быстрые тесты CITO TEST® ROTA, CITO TEST® ROTA-ADENO, CITO TEST® ROTA-ADENO-ASTRO-NORO доступны в аптеках и медицинских учреждениях, для их проведения не требуется специальное лабораторное оборудование.

Процедура тестирования следующая:

- взять образцы кала с 4 разных участков испражнений с помощью палочки;
- поместить их в пробирку с раствором, взболтать до получения однородной суспензии;

- внести полученное содержимое в окошко S на тест-кассете;
- оценить результат анализа ровно через 10 минут (позже результат нельзя считать информативным).

Принципы лечения вирусных диареи у детей

Комплексная терапия вирусных диареи включает три основных компонента:

- 1) регидратацию гипоосмолярными растворами;
- 2) диетотерапию;
- 3) активную терапию (применение энтеросорбентов, пробиотиков, антисекреторных препаратов).

Согласно рекомендациям ESPGHAN (2014), при инфекционной диарее у детей раннего возраста прерывать грудное кормление не стоит. В большинстве случаев таких пациентов можно лечить амбулаторно. Госпитализации подлежат пациенты, которым требуется проведение парентеральной регидратации. В стационарных условиях детей первого года жизни, а также тех, кто находится на искусственном кормлении, следует перевести на безлактозную диету. Активная терапия является вспомогательной мерой, которая позволит уменьшить продолжительность и тяжесть заболевания.

Подготовила Илона Цюпа

3y

ШВИДКА ДІАГНОСТИКА ПРИЧИНИ ДІАРЕЙ У ДІТЕЙ

CITO TEST®

ШВИДКІ ТЕСТИ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ ВІРУСНИХ ДІАРЕЙ

	ШВИДКО оцінка результату через 10 хв
	ТОЧНО чутливість більше 99% ¹ специфічність 98% ¹
	ДОСТУПНО в аптеках та медзакладах
	ЗРУЧНО немає необхідності в лабораторному обладнанні та спеціальних навичках

- **СВОЄЧАСНА** етіологічна діагностика діареї у дитини
- Призначити АДЕКВАТНЕ лікування та запобігти розвитку ускладнень
- **СВОЄЧАСНО** вжити заходи для захисту від інфікування інших членів родини

Інформація для медичних установ та лікарів.
Декларації про відповідність: № 38 від 03.11.2016 р., № 39 від 03.11.2016 р.
¹ Інструкція з використання

Rota_rec_A4_05.19

ТОВ «ФАРМАСКО»
тел./факс: +38 (044) 537 08 04
e-mail: contact@pharmasco.com
www.pharmasco.com

Фармаско[®]
ЛАБОРАТОРІЯ В КІШЕНІ